

▶ NA IZLET

KOMPLET ZEMLJEVIDOV JE NA VOLJO V BOLJE ZALOŽENIH PRODAJALNAH V SLOVENIJI IN ZAMEJSTVU. / A.P.

TRASA NEKDANJE ŽELEZNIŠKE PROGE V DOLINI GLINŠČICE / A.P.

Po zamejski Sloveniji od Italije do Madžarske

Rafaelova družba je izdala karti slovenskih zemljepisnih imen v zamejskih krajih Italije, Avstrije in Madžarske

Rafaelova družba je ustanova za pomoč slovenskim izseljencem in zdomcem pri gojitvi njihovega slovenstva in katolištva. Njen namen je spremljanje in povezovanje vseh slovenskih rojakov po svetu, posebej pa si prizadeva za vzdrževanje stikov z zamejskimi Slovenci. Da bi prebivalcem matične domovine približala slovenstvo na drugi strani meje, je v sodelovanju s podjetjem Kartografija iz Ljubljane izdala dve tematski karti slovenskih zemljepisnih imen v zamejstvu. Komplet v plastičnem etuiju stane 9,90 evra in ga je mogoče kupiti v vsaki boljše založeni trgovini v Sloveniji in zamejstvu.

Tu žive Slovenci

Na karti **Avstrijska Koroška, Avstrijska Štajerska, Porabje**

sta dva celostranska zemljevida. Prvi zajema območje od Šmohorja v Ziljski dolini do Pliberka v vzhodnem delu Podjune, drugi pa območje od Pliberka do vasi Kradanovci jugovzhodno od Monoštra na Madžarskem. Na karti **Italija** je na eni strani natisnjen zemljevid, ki prikazuje območje med Koprom in Ziljsko dolino. Na drugi strani pa so v sliki in besedi podrobno predstavljene slovenske manjšine.

V besedilu, ki ga je prispeval dr. Jernej Zupančič z oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani, izvemo, da območje avtohtone poselitve Slovencev v sosednjih državah obsega 4.500 kvadratnih kilometrov. Na njem živi okrog 130.000 Slovencev, ki so ponekod organizirani kot številna in jasno vidna manjšina, drugod pa je njihova navzočnost

težje opazna. »Včasih malo traja, da pride slovenska barva na dan. Ponekod pa so sledovi res še edino, kar je ostalo od skupnosti, ki je tam prebivala, a so jo desetletja neugodnih okoliščin in tudi načrtnih pritiskov spremenili, da je še strokovnjakom težko ugotavljati njen obstoj,« je zapisal dr. Zupančič.

Manjšine v številkah

Najmanj številna slovenska manjšina živi na Madžarskem. Slovensko Porabje je veliko približno sto kvadratnih kilometrov in leži ob tromeji med Avstrijo, Madžarsko in Slovenijo. Ime je dobilo po 283 kilometrov dolgi reki Rabi, ki se pri Madžarskem mestu Győr izliva v Donavo. Raba teče tudi skozi Monošter, ki je kulturno središče porabskih Slovencev.

V Avstriji je največ Slovencev v zvezni deželi Koroška, ki je velika 9.533 kvadratnih kilometrov in ima dobrih 560.000 prebivalcev. Slovencev je okrog 45.000, njihovo poselitveno območje pa je veliko približno 2.600 kvadratnih kilometrov.

Poselitveno območje Slovencev v Italiji obsega razmeroma ozek obmejni pas, ki meri približno 1.800 kvadratnih kilometrov. Na njem živi 430.000 prebivalcev, med katerimi je po slovenskih ocenah od 83.000 do 100.000 Slovencev.

Imena na dlani

Osnovna značilnost vseh treh zemljevidov je, da imajo zemljepisni pojmi (naselja, gore, reke, doline) najprej zapisano slovensko ime, šele potem italijansko, nemško ali madžarsko. »Osnova za izdelavo je bil Register zemljepisnih imen, ki deloma vključuje tudi zamejstvo,« pojasnjujejo v Rafaelovi družbi. »Izkazalo se je, da je za naš namen ta seznam preskromen in tako je bilo treba tako rekoč na teren. Črpali smo sicer še iz kakih petnajstih virov, ki tako ali drugače obravnavajo slovenske toponime v zamejstvu in so naštetih v kolofonu, a za pregled in dopolnitve smo vseeno povprašali tudi posameznike, ki

tam živijo. Večkrat si tudi strokovnjaki med sabo niso povsem edini in je bilo potem treba poiskati optimalno rešitev. Brez dvoma pa bo mogoče zemljevide še nadgrajevati.«

V Rafaelovi družbi so prepričani, da bodo zemljevidi v veselje vsakomur, ki ima iz kakršnega koli razloga naklonjen odnos do slovenskega zamejstva. »Doslej so se ob vožnji po zamejskih krajih mnogi spraševali, kako neki se reče temu ali onemu kraju po slovensko, zdaj bodo imeli ta imena dobesedno na dlani.« Zemljevidi Rafaelove družbe so namenjeni tako popotnikom, ki bodo dejansko vzeli pot pod nogo, kot onim, ki bodo po zamejstvu »potovali s srcem.«

Rafaelova družba je konec lanskega leta v sodelovanju z Družino izdala tudi komplet didaktičnih iger *Slovensko zamejstvo in Slovenija v 4 družabnih igrah*. Ena od njih se imenuje *Ugani, hje* in zadeva razne zemljepisne elemente v zamejstvu v vseh štirih sosednjih državah. Novi zemljevidi so koristen pripomoček za igranje teh iger.

Pot pod nogo

Maj nam ni prinesel veliko lepega vremena. A temni oblaki in dežne kaplje se bodo prej ali slej

REZIJA / A.P.

POGLED NA ZILJSKO DOLINO Z VRHA DOBRAČA / A.P.

REKA LABOTNICA / A.P.

Velikost poselitvenih območij slovenskih manjšin:

SLOVENSKO PORABJE na Madžarskem: 100 km²

AVSTRIJSKA KOROŠKA: 2.600 km²

ITALIJA: 1.800 km²

SVETE VIŠARJE / A.P.

KRNSKI GRAD / A.P.

umaknili soncu in takrat bo na počil čas tudi za obisk zamejstva.

Severno od gradu Socerb, od koder je imeniten razgled na Trst in Tržaški zaliv, počiva ob vznožju Kraškega roba naselje Boljunec (Bagnoli della Rosandra). Skozenj teče rečica Glinščica, ki je na poti proti morju izdolbila slikovito dolino.

V njej se skrivajo številne zanimivosti od ostankov rimskega vodovoda, ki je napajal Trst, in 36 metrov visokega slapa Supet, do cerkve sv. Marije na Pečeh. Leta 1887 so skozi dolino speljali železniško progo med Kozino in Trstom. Uporabljali so jo do leta 1959, danes pa je njena trasa priljubljena kolesarska in sprehajalna pot.

Vodoravno in navpično

Na predzadnji dan letošnjega februarja je minilo sedemdeset let od smrti duhovnika Petra Butkoviča, ki je leta 1925 v listu Mladika objavil prvo križanko v slovenskem jeziku. Njegova življenjska pot se je začela in končala v naselju Sovodnje (Savogna d' Isonzo) približno tri kilometre zahodno od Mirna pri Novi Gorici. Blizu Sovodnje je sotočje Vipave in Soče. Približno šest

kilometrov južneje leži Doberdob (Doberdo del Lago), ki je bil v prvi svetovni vojni »slovenskih fantov grob«. V naselju Redipulja (Redipuglia) zahodno od Doberdoba je velika italijanska kostnica, v sosednjem Foljanu (Fogliano) pa avstro-ogrsko vojaško pokopališče. Oba kraja je septembra 2014 obiskal papež Frančišek. Komur je spomin na vojne grozote preveč neprijeten, se lahko iz Doberdoba odpravi na jugovzhod do dober kilometer dolgega presihajočega Doberdobskega jezera.

Proti Svetim Višarjam

Na skrajnem severovzhodu Italije se razprostira približno 22 kilometrov dolga Kanalska dolina. Največje naselje v njej je Trbiž (Tarvisio), ki ima 4.000 prebivalcev. Leta 1870 so ga z železniško progo povezali z Ljubljano. Po drugi svetovni vojni so jo ukinili in danes je na njeni trasi priljubljena kolesarska steza. Proti Trbižu se lahko odpravimo z Jesenic, iz Gozda - Martuljka, Kranjske Gore ali Rateč, pač odvisno od tega, koliko moči in časa imamo. Za mejo pri Ratečah lahko zavijemo proti Belopeškim (Mangartskim) jezerom. V Trbižu se kolesarska steza raz-

cepi: en krak gre proti Podkloštru (Arnoldstein) v Avstriji, drugi v Trbiž in naprej po Kanalski dolini.

Zahodno od Trbiža so Žabnice (Camporosso in Valcanale), kjer je spodnja postaja žičnice na Svete Višarje. Izročilo pravi, da je leta 1360 pastirček iz Žabnic na vrhu Višarij našel Marijin kip. Odnese ga je v dolino župniku, ki ga je zaklenil v omaro. Naslednji dan se je kip znova pojavil na gori. Ker se je to še nekajkrat ponovilo, so tam postavili kapelico. Svete Višarje so bile nekoč osrednja slovenska božja pot. Letos se bodo nanje poleg romarjev povzpeli tudi udeleženci kolesarske dirke po Italiji. V soboto, 27. maja, jih čaka 18,6 kilometra dolg kronometer z začetkom v Trbižu.

Zahodno od Žabnic leži naselje Ukve (Ugovizza), kjer lahko zavijemo navkreber proti Ojstrniku, najbolj vzhodnemu dvatisočaku v Karnijskih Alpah. Če nas bolj mika pogled na Julijske Alpe, pa se iz Kanalske doline odpeljemo v Reziyo. V tej zaprti in odmaknjeni gorski dolini je še vedno živa svojevrsna jezikovna, glasbena in plesna kultura.

Ziljska dolina

Severno od verige Karnijskih Alp, po kateri gre italijansko-avstrijska meja, leži Ziljska dolina.

Po njej teče reka Zilja, ki se pri Beljaku izliva v Dravo. Središče doline je Šmohor (Hermagor), v katerem živi malo manj kot sedem tisoč ljudi. Mesto leži na zahodnem robu slovenskega narodnostnega ozemlja. Posebnost ziljskih Slovencev je štehvanje. Gre za konjeniško igro, pri kateri jezdec z železnim kolom zbija sod, ki je nasajen na lesen drog.

Ziljsko dolino lahko spoznavamo s pomočjo približno 90 kilometrov dolge kolesarske poti, ki se začne v Beljaku in konča v naselju Koče - Muta (Kötschach-Mauthen). Od Beljaka do Šmohorja in nazaj se lahko peljemo tudi z vlakom. Ziljsko dolino lepo vidimo z 2.166 metrov visokega Dobrača, s katerega se je med potresom leta 1348 odtrgal velik podor. Večina izletnikov se pod vrh pripelje z avtomobili, planincem pa je na voljo tudi več označenih poti. Ena od njih se začne v naselju Čajna (Nötsch). Med kraji v Ziljski dolini, ki jih ne smemo spregledati, sta še Podklošter z ostanki benediktinskega samostana in Prešeško jezero.

Gospovetsko polje in Labotska dolina

Severno od Celovca, ki ima dobrih sto tisoč prebivalcev, se razprostira Gospovetsko polje. Na

njem je stara slovenska božja pot Gospa Sveta (Maria Saal). Zahodno od nje je Krnski grad (Karnburg), kjer je potekalo ustoličevanje koroških vojvod. V severnem delu Gosposvetskega polja leži Šentvid na Glini (St. Veit an der Glan), ki je bil do leta 1518 glavno mesto Koroške. Vzhodno od njega se na skalnatem hribu razkazuje grad Ostrovica. Jugovzhodno od Šentvida pa se dviga 1.059 metrov visoka Štalenska gora z ostanki prazgodovinskega naselja.

Če sledimo reki Dravi na vzhod, prispemo tik pred mejo s Slovenijo v naselje Labot. Iz njega se lahko po kolesarski stezi ob reki Labotnici ali po cesti odpeljemo na sever proti dvajset kilometrov oddaljenemu Volšperku (Wolfsberg), ki je središče Labotske doline. Pot nas najprej pripelje v Šentpavel v Labotski dolini (St. Paul im Lavanttal), kjer stoji močen benediktinski samostan. Od tam pa pridemo v Šentandraž (St. Andrä), kjer je bil sedež lavantinske škofije, dokler ga ni blaženi Anton Martin Slomšek leta 1859 preselil v Maribor.

To je le nekaj zanimivih krajev in koticov v slovenskem zamejstvu. S pomočjo zemljevidov Rafaelove družbe jih boste zanesljivo odkrili še več.

ANDREJ PRAZNIK

130.000

Slovencev živi v zamejstvu.

BENEDIKTINSKI SAMOSTAN V ŠENTPAVLU V LABOTSKI DOLINI / A.P.

BELOPEŠKA JEZERA / A.P.